
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מבוא לסוציולוגיה של החינוך - 34202

תאריך עדכון אחרון 02-10-2017

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 3

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: חינוך

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר יוספה טביב-כליף

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yosepha.tabib@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש, חדר 546

מורי הקורס:

גב מור שגיא
גב נועה הוכברג
מר גדעון טל
ד"ר יוספה טביב-כליף

תאור כללי של הקורס:

הסוציולוגיה של החינוך, בהיותה חלק מן הדיסציפלינה הכללית, משלימה את החיפוש אחר הפתרון -"הנכון" של מדעים אחרים (פסיכולוגיה או מדע המנהל, למשל) באמצעות ניתוח הבלתי-צפוי והבלתי מכוון בפעולה האנושית. היא מראה כי קיים פער בין התכנון לבין הביצוע, בין הפעולה היזומה לבין תוצאותיה בפועל, וכן בין המטרות המוצהרות לבין המדיניות המעשית. הסוציולוגיה של החינוך עוסקת ב"הסרת המסווה" של מוסדות חברתיים, ארגונים, תפקידים ופעילויות חברתיות, במטרה לחשוף את הפער בין האידיאולוגיה לבין המעשה ולסייע, לעיתים, בצמצומו של פער זה. פרספקטיבה ייחודית זו מבקשת לחדור אל מעבר למובן מאליו במציאות היומיום, על-מנת להשיג תובנות חדשות ביחס למניעים, אינטרסים וגורמים - מודעים ובלתי-מודעים - של הפעולה החברתית וארגונה. מוטיב מרכזי בקורס הוא הנושא של אי-שוויון בחינוך, והאמצעים להסוותו, להצדקתו ולשימורו.

מטרות הקורס:

המטרה של השעור להפגיש את הסטודנטים עם דרך המחשבה הסוציולוגית שהיא אחת מהדיסציפלינות המרכזיות בחקר וניתוח מערכות חינוך

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסטודנטים יכירו את שלושת הפרדיגמות המרכזיות בחשיבה הסוציולוגית - המבנית תפקודית, הבקורתית והאינטראקציה הסמלית.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הקורס הוא קורס פנורמי "שמרחף" על פני נושאים שונים וכולל שלושה מרכיבים עיקריים: שיעור, תרגיל וחומר קריאה. השיעור מתקיים במתכונת של הרצאה פרונטלית במליאה מדי שבוע; התרגילים יערכו בקבוצות דיון מצומצמות ויעסקו ביישום החומר העיוני ובעבודה על חומרי הקריאה השונים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

חלק א': הפרספקטיבה הסוציולוגית

שיעור 1: מדע הסוציולוגיה והסוציולוגיה של החינוך

חלק ב': חינוך מבעד לפרדיגמות הסוציולוגיה

שיעור 2-3: הגישה התפקודית מבנית (הגישה/ הפרדיגמה הפונקציונליסטית)

שיעור 4-5: הגישה הביקורתית (הפרדיגמה הקונפליקטואלית והתיאוריה המרקסיסטית)

שיעור 6: הפעולה החברתית (תיאורית האינטראקציה הסימבולית)- תהליכי מיקוח ומתן משמעות

חלק ג': סוכני חירות (שחקנים מרכזיים), זירות פעולה וכללי משחק
שיעור 7: מוסד המשפחה והקשר בין משפחה וחינוך
שיעור 8: המדינה כסוכן חברות מרכזי בעיצוב מערכת החינוך: בין המקומי, הלאומי והגלובלי
שיעור 9: ידע ואידאולוגיה בחינוך
שיעור 10: עובדות/ חינוך, מעבירות/ ידע, פרשניות/ תרבותיות/ים, סוכנות/ שינוי
שיעור 11-12: חינוך ויחסי כוח חברתיים - מבט אתנו-לאומי, מעמדי ומגדרי על מערכת החינוך
שיעור 14: מגדר וחינוך
שיעור 13: שיעור מסכם - פאנל אי שוויון בחינוך

חומר חובה לקריאה:

שיעור 1:

Mills, W.C, 1970. *The Sociological Imagination*. Harmondsworth: Penguin
פיטר, ברגר, 1998. "פרק שני: סוציולוגיה כצורה של תודעה", הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה),
ספרית אופקים: הוצאת עם-עובד. עמ' 33-60.
דורקהיים, אמיל, 1989. "פדגוגיה וסוציולוגיה". בתוך: ר' שפירא ור' פלג (עורכות), הסוציולוגיה של
החינוך, אסופת מאמרים. תל-אביב: עם עובד. עמ' 22-28.

קריאת רשות:

Mills, C. W. 2010. "Private troubles, public issue", in Giddens, A. and Sutton, P. W.
(Eds.) *Sociology: Introductory Readings*, (3rd Edition). Polity Press, Cambridge,
London. pp. 5-9.
מזרחי, ניסים, (2012). "על דחיית הסוציולוגיה והפסיכולוגיזציה של שדה החינוך בישראל". בתוך: תמר
רפפורט ואהוביה כהנא (עורכים), הסדר החברתי והקוד הבלתי פורמלי. הוצאת רסלינג, עמ'
317-342.

שיעור 2-3:

בידוויל, צ'ארלס, 1989. "בית הספר כארגון פורמלי". בתוך: ר' שפירא ור' פלג (עורכות), הסוציולוגיה
של החינוך, אסופת מאמרים. תל אביב: עם עובד. עמ' 412-435.
הרן, ק. ג. (1990). מגבלות החינוך הבית ספרי ואפשרויותיו. תיאוריות על החינוך הבית ספרי והחברה:
הפרדיגמה הפונקציונאלית ופרדיגמת הקונפליקט. (פרק שני), עמ' 41-66. ירושלים: הוצאת אקדמון.

קריאת רשות/קריאה נוספת:

דורקהיים, אמיל, [1895/2006]. "פרק 1: מהי עובדה חברתית", הכללים של המתודה הסוציולוגית.
הוצאת רסלינג. עמ' 57-66.
כהנא, ראובן, 1991. "המבנה של תהליכי סוציאליזציה, והשפעתו על דפוסי קליטה. עיונים בחינוך,
52, 51-66.

שיעור 4-5:

Bowles, S. (1977). *Unequal Education and the Reproduction of the Social Division of
Labor*. In Karabel & A. H Halsey (Eds.), *Power and Ideology in Education*. (pp.
137-152). Oxford University Press.
סבירסקי, ש' (1990). "הפרדה ואי-שוויון", מחוז המסלולים הנפרדים. תל-אביב: ברירות, עמ' 47-86.
קריאת רשות/קריאה נוספת:
Apple, M. 1996. *Cultural Politics and Education*. Buckingham: Open University. Pp.
14-18.

שיעור 6:

גופמן, אירווינג, [1959/2003]. "הקדמה", הצגת האני בחיי היומיום. הוצאת רשפים. עמ' 13-24.
טביב-כליף, יוספה ולומסקי-פדר, עדנה, 2013. "גבולות אתניים: בין נוכחות לנפקדות בזירת בית הספר – ניתוח המקרה של בית ספר גבעת גונן בירושלים. בתוך: יוסי יונה, ניסים מזרחי ויריב פניגר, (עורכים), פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה, מכון ון ליר והוצאת הקבוץ המאוחד, עמ' 258-287.

- Mehan, Hugh (1992). "Understanding inequality in schools: the contributions of interpretive studies". In: *Sociology of Education*, 65 (1): 1-20.

קריאת רשות/קריאה נוספת:

Breger, Peter & Luckman, Thomas, 2002. "Introduction", *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Penguin books, pp. 11-31.

שיעור 7:

Lareau, A. (1987). "Social Class Differences in Family-School Relationships: The Importance of Cultural Capital". In R. Arum & I. Beattie (Eds.) *The Structure of Schooling*. (chapter 26). Mountain View CA: Mayfield Publishing. Pp. 288-303.
הישראלי, א' (2016). "משפחה והשכלה: כניסתם של צעירים מזרחים מהפריפריה להשכלה הגבוהה". בתוך: אדיר-רקח, א. וכהן, י. (עורכים): דינמיות בהשכלה הגבוהה: אוסף מאמרים לכבודו של פרופ' אברהם יוגב. הוצאת אוניברסיטת תל אביב. עמ' 139-159.

קריאת רשות/קריאה נוספת:

רוטמן, ע', וסער, ע'. (2014). "גן הילדים הפרטי: אנטי-צרכנות ומעמד בעידן הקפיטליסטי", סוציולוגיה ישראלית, טו (2)

שיעור 8:

סבג, קלרה וביברמן-שלו, ליאת, 2014. "פרק רביעי: בין חינוך לאי-שוויון אתני, לאומי ומגדרי", חינוך, חברה וצדק. פרדס הוצאה לאור. עמ' 77-87.
יונה, י., ודהאן, י. (2013) "מערכת החינוך בישראל: שוויון והזדמנויות - מבנין אומה לניאו-ליברליזם". בתוך: יוסי יונה, ניסים מזרחי ויריב פניגר (עורכים), פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה, ון ליר, 7083, עמ' 82-35.

קריאת רשות:

איכילוב, א., (2010). "כינון החינוך הציבורי בישראל והנסיגה ממנו". בתוך: איכילוב א' (עורכת), הפרטה ומסחור בחינוך הציבורי בישראל. הוצאת רמות: אונ' תל-אביב. עמ' 21-50.

שיעור 9:

נוה, א', ויוגב א' (2002). היסטוריות - לקראת דיאלוג עם האתמול. תל אביב: הוצאת בבל. עמ' 197-223.

פינסון, ה' (2006). "בין מדינה יהודית לדמוקרטיה: סתירות ומתחים בתכנית הלימודים באזרחות". בתוך: אבנון דן (עורך), שפת האזרח בישראל. ירושלים: הוצאת מאגנס. עמ' 181-200.

קריאת רשות/קריאה נוספת:

פלדמן, ג'קי, 2001. "בעקבות ניצול השואה הישראלית: משלחות נוער ישראליות לפולין וזהות לאומית,

שיעור 10:

יאיר, ג' ואחרים (1993). "בתי הספר העל-יסודיים הערביים במזרח-ירושלים באינתיפאדה: דפוסי שינוי מאקרו-חברתיים והשלכותיהם על מעמד המורה, יחסי מורה-תלמיד והוראה. דוח מחקר, ירושלים: המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה והמחלקה לקרימינולוגיה, האוניברסיטה העברית

שיעור 11-12:

אבו-עסבה, חאלד, (2007). "החינוך הערבי בישראל: דילמות של מיעוט לאומי". ירושלים: מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות. עמודים: 28-49, 13-42.
יונה, יוסי וספורטא, יצחק (2005). "מערכת החינוך וחלוקת העבודה המגדרית והאתנו-מגדרית בישראל: מבט אל העבר". בתוך: הנרייט דהאן-כלב הנרייט, ניצה ינאי וניצה ברקוביץ' (עורכות), נשים בדרום: מרחב, פריפריה, מגדר. קריית שדה בוקר: מכון בן-גוריון. (עמ' 189-223).
Mizrachi, Nissim, Goodman, Yehuda, & Feniger, Yariv, (2009). "I don't want to see it: Decoupling Ethnicity from Social Structure in Jewish Israeli High Schools". *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 32, 1203-1225.

קריאת רשות:

מזאוי, אנדרה אליאס. (2003), "ריכוז של מחסור במשאבים ונגישות לתעודת בגרות ביישובים ערביים ויהודיים בישראל", בתוך: דרור יובל, דוד נבו ורינה שפירא (עורכים), תמורות בחינוך: קווים למדיניות החינוך בישראל לשנות האלפיים. תל-אביב: בית הספר לחינוך על שם חיים וג'ואן קונסטנטינר והוצאת רמות - אוניברסיטת תל-אביב. עמודים: 57-76.
אגבריה, אימן. וג'בארין, יוסף (2014), "אוטונומיה לחינוך הערבי בישראל: זכויות ואפשרויות", גילוי דעת, 5, עמ' 13-40.
לוי, גל ומסאלחה, מוחמד (2013). "יאפא היא יאפא: בחירה, זהות ומקום בבית הספר הערבי הדמוקרטי יאפא". בתוך: יוסי יונה, ניסים מזרחי ויריב פניגר (עורכים), פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה. ת"א: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד. עמ' 225-257.

שיעור 13:

קליין, אסתר (2000). "תהליכים של הבניית מגדר בבתי הספר", בתוך: שמחה שלסקי (עורך), מיניות ומגדר בחינוך, הוצאת רמות - אוניברסיטת תל - אביב, עמ' 113 - 134.
אדי-רקח, אודרי ומקדוסי, עודד (2009). "מגמות באי-שוויון מגדרי בתחומי הלימוד במערכת ההשכלה הגבוהה". בתוך: ר. ה. לזרוביץ וי. אופלטקה (עורכים), מגדר ואתניות בהשכלה הגבוהה. ת"א: פרדס.

קריאת רשות:

אדי-רקח, אודרי (2003). "דומיננטיות של נשים בבית-הספר ורפורמות חינוכיות". בתוך: יובל דרור, דוד נבו ורנה שפירא (עורכים), תמורות בחינוך: קווים למדיניות החינוך בישראל לשנות האלפיים (עמודים 267-288). תל-אביב: רמות - אוניברסיטת תל-אביב.
איילון, חנה (2000). "הבדלים בין נשים וגברים בבחירת תחומי לימוד באוניברסיטה", סוציולוגיה ישראלית 2 (2): 523-544.
הרצוג, אסתר (2010). "הפוליטיקה של מגדור החינוך: למי מועילה הפמיניזציה של ההוראה?", בתוך: הרצוג אסתר וולדן צביה (עורכות) על גב המורות - כוח ומגדר בחינוך. ירושלים: הוצאת כרמל, עמ' 37-72.

חומר לקריאה נוספת:

קריאה נוספת מומלצת: תרבות וחברה: נורמה וסטטוס
שפירא, י. ובן אליעזר, א. (1986). "פרק 3: נורמה, סטטוס ותפקיד". יסודות הסוציולוגיה. עם עובד, תל אביב. עמ' 40-57.
דריבין, ר. (1968). תרומת בית הספר ללימוד נורמות. מגמות, ט"ז (3), 207-226.
ברגר, פיטר, 1979. "פרק חמישי: חברה באדם", הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה), ספריית אופקים. הוצאת עם עובד. עמ' 127-99.
ב. חיברות ופיקוח חברתי
שפירא, י. ובן אליעזר, א. (1986). יסודות הסוציולוגיה. עם עובד, תל אביב. פרק 4 (תהליך החיברות). עמ' 58-72.
ברגר, פ. ל. (1979). הזמנה לפגישה עם הסוציולוגיה. ספריית אופקים. הוצאת עם עובד. עמ' 98-73.
ג. ריבוד והדרה חברתית
גידנס, א. (2013). סוציולוגיה, האוניברסיטה הפתוחה, מהדורה שישית. פרק 11, עמ' 373-410.
לוי-אפשטיין, נ. 2006. "ניעות", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים), אי/שוויון, באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
טרנר, ר. ה. (1989). דרכי התקדמות חברתית באמצעות חינוך - ניעות חסויה וניעות תחרותית. בתוך: שפירא, ר. ופלג, ר. (עורכות). הסוציולוגיה של החינוך (אסופת מאמרים). הוצאת עם עובד, תל אביב. עמ' 217-235.
יעיש, מ. ותלמוד, א. 2006. "ריבוד", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים), אי/שוויון, באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
ד. הזדמנויות חינוכיות ומריטוקרטיה
קולמן, ג. (1986). מושג השוויון. אצל ר. שפירא ור. פלג (עורכות). הסוציולוגיה של החינוך, עמ' 204-216. תל-אביב: עם עובד.
דאהן, י. תורת הצדק של ג'ון רולס - צדק כהוגנות, מתוך תיאוריות של צדק חברתי, עמ' 47-29.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 70 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 30 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: